

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Capitvlaria Regvm Francorvm

Additae sunt Marculfi monachi & aliorum formulae veteres, & Notae
doctissimorum virorum

Baluze, Etienne

Parisiis, 1677

III. De exordio vel interpretatione ac officio Episcoporum, seu qualiter
ordinantur.

urn:nbn:de:hbz:466:1-22974

electorum tuorum iubeas græge numerari per Christum Dominum nostrum. Hic erigit se sursum, solam oblatam hic benedicit. *Quam oblationem tu Deus in omnibus quasumus benedictam ꝛ, adscriptam ꝛ, ratam ꝛ, rationabilem, acceptabilemque facere dignare.* (Hic ambos signat, id est, oblationem & calicem) *ut nobis corpus ꝛ & sanguis ꝛ fiat dilectissimi filij tui Domini nostri Iesu Christi. Qui pridie quam pateretur accepit panem in sanctis ac venerabilibus manibus suis, elevatis oculis in cælum ad te Deum patrem suum omnipotentem, tibi gratias agens, benedixit ꝛ, fregit, dedit discipulis suis, dicens: Accipite & manducate ex hoc omnes. Hoc est enim corpus meum. Simili modo postea quam conatum est, accipiens & hunc præclarum calicem in sanctis ac venerabilibus manibus suis, item tibi gratias agens, benedixit ꝛ, dedit discipulis suis dicens: Accipite & bibite ex hoc omnes. Hic est enim calix sanguinis mei novi & æterni testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Hac quotienscumque feceritis, in mei memoriam facietis. Unde & memores Domine nos tui servi, sed & plebs tua sancta, Christi filij tui Domini Dei nostri, tam beata passionis, nec non & ab inferis resurrectionis, sed & in cælos gloriosa ascensionis, offerimus præclara mysteria tua de tuis donis ac datis (Hic quatuor vicibus solam oblationem signat, & in quinta vice super calicem solum crucem faciens) *hostiam ꝛ puram, hostiam ꝛ sanctam, hostiam ꝛ immaculatam, panem ꝛ sanctum vite æternæ, & calicem ꝛ salutis perpetuæ. Supra qua propitio ac sereno vultu respicere digneris & accepta habere sicuti accepta habere dignatus es munera pueri tui iusti Abel, & sacrificium Patriarchæ nostri Abrahamæ, & quod tibi obtulit summus sacerdos tuus Melchisedech, sanctum sacrificium, immaculatam hostiam.* Hic inclinat se iterum iuxta altare, dicens: *Supplices te rogamus omnipotens Deus. Hic orat apud se quod voluerit. Deinde dicit: Iube hæc perferri per manus angelij tui in sublime altare tuum in conspectu divini majestatis tuæ. Hic se erigit, hæc verba dicens: ut quotquot ex hac altaris participatione sacrosanctum filij tui corpus & sanguinem sumpserimus, omni benedictione cælesti & gratia repleamur per Christum Dominum nostrum. Hic orationes duæ dicuntur, una super* dyptitios, altera post lectionem nominum. & hoc cottidianis vel in agendis tantummodo diebus. Memento etiam Domine & eorum nominum qui nos præcesserunt cum signo fidei & dormiunt in somno pacis, & recitantur. Deinde postquam recitata fuerint, dicit: *Ipsis Domine & omnibus in Christo quiescentibus locum refrigerij, lucis, & pacis ut indulgeas deprecamur per Christum Dominum nostrum. Nobis quoque peccatoribus famulis tuis de multitudine miserationum tuarum sperantibus partem aliquam & societatem donare digneris cum tuis sanctis Apostolis & martyribus, cum Iohanne, Stephano, Matthea, Barnaba, Ignatio, Alexandro, Marcelino, Petro, Felicitate, Perpetua, Agathe, Lucia, Agne, Cecilia, Anastasia, & cum omnibus sanctis tuis, intra quorum nos consortium non estimator meriti, sed venia quasumus largitor admittit per Christi-***

* f. dyptitios
cha

stam Dominum nostrum. Hic Archidiaconus erigens se venit, & involvens calicem mappula, levat illum contra Dominum Papam. *Per quem hæc omnia Domine semper bona creas.* Hic ambo signat, id est, oblationem & calicem, tribus vicibus, singulis singulas faciens cruces, *sanctificas ꝛ, vivificas ꝛ, benedicas ꝛ, & præstas nobis.* Hic levat Dominus Papa oblationes duas usque ad oram calicis; & tangens eum de oblationibus, tenente illum Archidiacono. *Per ipsum & cum ipso & in ipso est tibi Deo Patri omnipotenti in unitate Spiritus sancti omnis honor & gloria.* Tunc dicit in altum: *Per omnia secula seculorum, Respondent: Amen.* Tunc reponit oblationes in altare, & dicit in altum. *Oremus. Deinde dicit: Præceptis salutaribus moniti, & divina institutione formati, audeamus dicere. Pater noster qui es in cælis, sanctificetur nomen tuum, adveniat, usque libera nos à malo.* Tunc dicit Dominus Papa, interveniente nullo sono, hæc orationem: *Libera nos quasumus Domine ab omnibus malis præteritis, presentibus, & futuris, & intercedente beata & gloriosa semper virgine Dei genitrice Maria & sanctis Apostolis tuis Petro & Paulo atque Andrea, & sancto Stephano protomartyre tuo, & beatis confessoribus tuis Hilario, Martino, atque Benedicto.* (Hic nominat quales voluerit sanctos vel quantos commemorat) *cum omnibus sanctis, da propitius pacem in diebus nostris, ut ope misericordie tue adjuti, & à peccato simus semper liberi, & ab omni perturbatione securi per Dominum nostrum Iesum Christum filium tuum.* Deinde dicit: *Pax Domini nostri Iesu Christi sit semper vobiscum.* Respondent, & cum spiritu tuo. Deinde dat pacem vel patenam. Et sic populus dat sibi pacem. Dum verò Dominus Papa dicit *Pax Domini sit semper vobiscum*, non mittit partem sanctam in calicem, sicut ceteris sacerdotibus mos est dum confringunt & *Agnus Dei* dicunt. Et expleta confractione communicat Dominus Apostolicus, partem sibi mordet, & reliquam in calicem mittit, faciens crucem de ea tribus vicibus super calicem nihil dicens; & sic confirmat de calice, tenente calicem Archidiacono. Quando verò Dominus Apostolicus descendit ab altari, incipit communicare populus. Dicitur antiphona ad communionem; & expleta communionem & antiphona, tum surgit Dominus Papa, & veniens ad altare salutat altius, dicens: *Dominus vobiscum.* Respondent, & cum spiritu tuo. Deinde dat orationem: *Quod ore sumpserimus Domine, mente capiamus, & de munere temporali fiat nobis remedium sempiternum per Dominum nostrum Iesum Christum.*

III.

De exordio vel interpretatione ac officio
Episcoporum, seu qualiter ordinantur.

Episcoporum ordo Aaron auctore adolevit in seculo. Initium quidem sacerdotij ipse fuit; licet Abel, Noë, & Melchisedech priores obtulerant sacrificium, & post hoc Abraham, Isaac, & Iacob, seu Iob. Sed isti spontanea vo-

Ex vet. co-
dice biblio-
thecæ Tel-
licitiane.

luntate, non sacerdotali auctoritate hæc fecerunt. Ceterum Aaron primus in veteri testamento sacerdotale nomen accepit primisque pontificali stola indutus victimas obtulit, jubente Domino ac loquente ad Moysen. *Accipe*, inquit, *Aaron & filios ejus, & applicabis ad ostium tabernaculi testimonium. Cumque laveris patrem cum filiis aqua, indues Aaron vestimentis suis, id est, linea & tunica, & superhumerali & rationale, quod constringes baltheo. Et pones tiaram in capite ejus & laminam sanctam super tiaram, & oleum unctionis fundes super caput ejus, atque hoc ritu consecrabitur Domino. Filios quoque illius applicabis, & indues tunicis lineis, cingisque baltheo. Aaron scilicet & liberos ejus, & impone eis mitras, eruntque sacerdotes mei religione perpetua. Quo loco contemplari oportet Aaron summum sacerdotem id est Episcopum fuisse, porro filios ejus Presbyterorum demonstrasse figuram, quibus merito altare debuissent Levitæ sicut summo sacerdoti. Et hoc fuit inter Aaron summum sacerdotem & filios ejus, qui & ipsi sacerdotes erant, quod Aaron super tunicam accipiebat poderem stolam sanctam & coronam auream, mitram & zoniâ auream & superhumerali & reliqua quæ præfixa sunt, filij autem Aaron super tunicas lineas cincti tantummodo & tiarati assistebant sacrificio Domini. Moyses verò hujus facti executor figuram indubitanter tenuit mediatoris Dei & hominum Christi Iesu. In novo autem testamento per Christum Dominum nostrum à Petro sacerdotalis ordo cæpit. Ipsi enim primùm pontificatus in Ecclesia Christi datus est, dicente Domino ad eum: *Tu es, inquit, Petrus, & super hanc petram edificabo Ecclesiam meam, & porta inferi non prevalebunt adversus eam, & tibi dabo claves regni cælorum.* Hic ergo ligandi solvendi que potestatem primus accepit à Domino, primisque ad fidem populum gratia Dei virtute suâ prædicationis adduxit. Si quidem & ceteri Apostoli cum Petro pari consortio honorem & potestatem acceperunt; ipsùmque principem suum esse voluerunt: qui etiam jubente Domino in toto orbe dispersi evangelium prædicaverunt. Ipsi quoque decesserunt, in loco eorum successerunt Episcopi, qui sunt constituti per totum mundum in Ecclesia Christi; quorum quidem officium permaximè eis exequendum interpretationis istius prolata manifestat. Episcopus enim, ut quidam prudentium ait, nomen est operis, non honoris. Græcum est enim atque inde ductum vocabulum, sed autem Græcè, Latine super dicitur. *Eximus* quidem intentio est. Ille igitur qui super efficitur, superintendit, curam scilicet subditorum gerens. Ergo qui non prodesse subditis sed præesse dilexerit, intelligat non se esse Episcopum. Itaque Episcopi, qui interpretantur superintendentes, id est, speculatores, idcirco in Ecclesia Dei constituntur ut populorum infra se positorum mores vitamque prospiciant atque speculentur, & intiment unicuique actus suos, sicut Dominus ad Ezechielum Prophetam dixit. *Et tu, inquit, fili hominis, speculatorem dedi te domui Israël. Audiens ergo ex ore meo sermonem, annuntiabis eis ex me. Si me dicente ad impium, Morte mo-**

rieris, non fueris locutus ut se custodiat impius à via sua, ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem ejus de manu tua requiram. & reliqua. Episcopis igitur necessaria est scientia scripturarum: quia si eorum sit tantum sancta vita, sibi solis possunt prodesse sic viventes. Porro si & doctrina fuerint eruditi, possunt ceteros quoque instruere, & docere suos, & adversarios reprobare atque convincere. Horum autem sermo debet esse purus, simplex, & apertus, plenus gravitate & honestate, plenus suavitate & gratia, tractantes de mysterio legis, de doctrina fidei, de virtute continentie, de disciplina justitie, admonentes unumquemque diversa executione juxta professionis mortumque qualitatem, videlicet ut prænoscant quid, cui, quando, vel quomodo proferant; quorum præ ceteris speciale officium est scripturas legere, percurrere canones, exempla sanctorum imitari, vigiliis, jejuniis, atque orationibus incumbere. Erit quoque illis juxta Apostolum manufactudo, patientia, sobrietas, moderatio, abstinentia, sive castitas, ita ut mens corpus Christi confectura ab omni inquinamento carnis sit munda & libera. Non solum enim ab opere immundo se abstinere debent Deo sacrificantes, sed etiam ab oculorum & verbi & cogitationis errore; ita ut dum nullum in se victim regnare permittunt, impetrare apud Dominum veniam pro subditorum facinoribus valeant. Intet hæc oportet eos sollicita dispensatione curam pauperum gerere, esurientes pascere, nudos vestire, peregrinos suscipere, captivos redimere, viduas ac pupillos tueri, pervigilem in cunctis exhibere curam providentia & distributione discretam, in quibus etiam & hospitalitas ita erit præcipua ut omnes cum benignitate & caritate suscipiant. Laici enim unum aut duos suscipientes implebunt hospitalitatis officium. Episcopi, si omnes non receperint, inhumani sunt. Habebunt etiam cum fratribus pacem, nullum ex membris suis disceptantes, nullum damnantes nisi comprobatum, nullum excommunicantes nisi discussum; qui que ita humiliter pariter & auctoritate præstant ut nec per nimiam humilitatem suam subditorum vitia convalescere faciant, nec per immoderatam auctoritatem severitatis potestatem exercent; sed tanto cautius erga commissos agent quanto durius à Christo judicari formidant. In negotiis enim secularibus dirimendis oportet eos causam merito discernere, non gratiam. Neque enim sic debent Episcopi suscipere potentes ut contristent contra justitiam pauperes, neque pro pauperibus auferrant justitiam à potentibus. Non defendant improbos, nec sancta indignis committenda arbitrentur, neque arguant aut impugnent quorum crimina non reprehendunt. Si enim ista sectaverint, & Dei ministri utiles erunt, & perfectè officium sacerdotale consummabunt. Sanè de ministeriis ecclesiasticis ad Episcopos hæc propriè pertinent, basilicarum consecratio, benedictio vel unctio altaris, consecratio chrisimatis, consignatio frontium fidelium aut chrisimate in sancti spiritus traditione, ac earum conscriptio epistolarum quæ formate dicuntur. Ipsi interea prædicta officia ordinèque ecclesiasticos distribuunt, ipsi

facras virgines benedicunt; & dum præcessit unusquisque in singulis, si tamen sunt præordinatores in cunctis. Ordinationes autem Episcoporum auctoritate apostolica ab omnibus qui in eadem fuerint provincia Episcopis sunt celebrandæ: qui simul convenientes scrutinium diligenter agant juxta consuetudinem sanctæ Romanæ Ecclesiæ atque instituta Carthaginensis Concilij, jejuniumque cum omnibus precibus celebrent, & manus cum sanctis evangelis quæ prædicantur sunt imponentes dominica die hora tertia orantes, instar videlicet Apostolorum, qui cum Paulum & Barnabam ex præcepto Spiritus sancti ad evangelium gentibus mitterent prædicandum, jejunantes & orantes manus eis imposuerunt. Nam dies resurrectionis dominicæ tantis divinarum dispensationum mysteriis est consecrata ut quicquid à Domino est insignis constitutum, in hujus diei dignitate sit gestum. Vnde celesti quadam regula insinuatam & traditum noverimus in illa die celebranda esse mysteria sacerdotalium benedictionum in qua collata sunt omnia dona gratiarum. Hora verò in qua episcopalis ordinatio celebraretur nulla potius à præcessoribus Dei sacerdotibus eligenda fuit quam ea in qua Spiritus sanctus descendit ad terras impleturus gratiam quam Christus promissit. Sacra præterea unctio exemplo Prophetarum & Regum capita eorum more Apostolorum & Moyfi unguant: quia omnis sanctificatio constat in Spiritu sancto, cujus virtus invisibilis sancto est chrismati permixta. His etiam, dum consecrentur, dentur baculi; ut eorum judicio subditam plebem vel regant vel corrigant, vel infirmitates infirmorum sustineant. Dentur & anuli propter signum pontificalis honoris vel signaculum secretorum. Nam multa sunt quæ ante carnalium minusque intelligentium sensus occultantes sacerdotes, quasi sub signaculo condunt, ne indignis quibusque sacramenta Dei aperiantur. Hoc quoque ritu solemnem ordinationem cuncti comprovinciales Episcopi celebrent. Quod si omnes simul convenire non poterint, assensum tamen suis præcibus præbeant, ut ab ipsa ordinatione animo [non] desint. Porro & Hierosolymitarum primus Archiepiscopus beatus Iacobus, qui iustus dicebatur, & secundum carnem Domini nuncupatus est frater, à Petro, Iacobo, & Iohanne Apostolis est ordinatus, successoribus videlicet dantes formam ut minus quam à tribus, reliquisque omnibus assensum præbentibus, nullatenus Episcopus ordinetur, & communi voto ordinatio celebretur. Quod idcirco instituente Domino fieri jubetur, scilicet ut non ab uno, sed à cunctis comprovincialibus ordinationes Episcoporum celebrentur, nullatenus minus quam à tribus præsentibus, ceteris omnibus testimonio literarum consentientibus, ne aliquid contra fidem Ecclesiæ unius tyrannica auctoritas moliretur, & regula vel fides confunderetur credentium.

I V.

Ordo qualiter in sancta Romana Ecclesia Episcopus ordinatur.

DUm à civitate & loco Episcopus fuerit defunctus, à populo civitatis eligitur alius, & fit à sacerdotibus, clero, & populo decretum; & veniunt ad Archiepiscopum, adducentes secum & suggestionem, hoc est, rogatorias litteras ut eis Episcopus consecratur quem secum deportati sunt. Tunc Archiepiscopus præcipit Sacellario vel Nomenclatori ut eum ad Archidiaconum dirigat, quatenus inquit illum de quatuor capitulis, id est, de arsaniquita, quod est cubans cum mafculo, pro ancilla Deo sacrata, quæ à Francis nonna dicitur, pro quadrupedibus, & pro muliere viro alio conjuncta, aut si conjugem habuit ex alio viro, quæ à Gracis dicitur deuterogamia. Et dum nulli horum ipse vir conscius fuerit, evangelis ad medium deductis, jurat ipse electus Archidiacono, & posthæc traditur Subdiacono, & pergit cum præfato electo ad aulam sanctæ matris Ecclesiæ, ibique super ejus sacratissimum corpus confirmat quod non cognovisset superiùs nominata capitula. Alia verò die nuntiatur ab Archidiacono sicut actum est. Tunc Archiepiscopus induit se pallio, & sedet in sede; & vocatis ad se Episcopis & Presbyteris, jubet eos secum confedere. Stante autem universo clero, præcipit Sacellario suo ut plebs civitatis ingreditur. Et ille dum petrexit ad eos introducendum, eligit ex illis, id est, sacerdotibus, personam qui reddat rationem dum fuerit interrogatus. Et dum fuerit introductus, interrogatur ab Archiepiscopo suo. Quid est, fratres, quod vos fatigastis? Illi respondent: Ut nobis, Domine, concedas patronum. Respondet Archiepiscopus: Habetis decretum. Respondent: Habemus. Quo honore fungitur? Respondent: Diaconus est, vel Presbyter, aut quod fuerit. Iterum interrogatur: Quot annos habet in diaconatu aut presbyteratu? Respondent quot. Tunc Archiepiscopus dicit: De ipsa Ecclesia est, an de alia? Respondent: De ipsa. Et si dixerint de alia, dicit Archiepiscopus: Dimissoriam habet ab Episcopo suo? Respondent: Habet. Et mox offerent eam. Deinde Archiepiscopus dicit: Conjugem habuit, aut disposuit de domo sua? Respondent si habuit aut non, & si de domo sua disposuit. Archiepiscopus dicit: Quid vobis complacuit de eo? Respondent: Castitas, hospitalitas, benignitas, & omnia bona quæ Deo sunt placita. Archiepiscopus dicit: Videte, fratres, ne aliquam promissionem fecisset vobis. Scitis quod simoniacum & contra canones est. Respondent: Absit à nobis. Archiepiscopus dicit: Vos videritis. Et iterum dicit: Habetis decretum? Respondent. Habemus. Et dum eum offerunt, jubet Sacellario ut relegatur. Et dum relectus fuerit, jubet Archiepiscopus introducere electum. Dum verò introductus à Subdiacono fuerit, à longè tertia vice se in terra prosternit. Tunc Archiepiscopus dicit: Protegat nos Dominus. Respondent omnes: Amen. Archiepiscopus interrogat eum: Quid te fatigasti,

Ex eodem
codice Te-
luciano.